

AGATA BRAJERSKA-MAZUR

ORCID: 0000-0002-0374-983X

ROK NORWIDOWSKI

Rok 2021 – Rok Norwidowski – obfitował w tak wiele wydarzeń kulturalnych i naukowych w Polsce oraz poza jej granicami¹, iż nie sposób ich wszystkich wymienić, a tym bardziej choćby skrótowo opisać, choć taka próba zostanie podjęta w tym artykule. Na wspomniane wydarzenia składały się m.in.: filmy, publikacje, wystawy, spektakle, premiery operowe i koncerty muzyczne. Odbyło się szereg konferencji naukowych, stworzono również *Muzeum Cypriana Norwida* w pałacu Ksawerego Dybowskiego w Dębinkach, gdzie Norwid spędził kilka miesięcy po śmierci swoich rodziców. Poczta Polska wydała znaczek z wizerunkiem Norwida wykonanym w technice drzeworytu autorstwa Józefa Łoskoczyńskiego², a Polskie Radio przygotowało audycje i serwis specjalny poświęcony Patronowi roku 2021. Do ogólnopństwowych obchodów dwusetlecia urodzin poety dołączyły miasta z lokalnymi wydarzeniami (noce muzeów, wystawy zbiorów rękopisów i rysunków Norwida, spacerzy jego śladami, koncerty, Zaduszki Poetyckie, spotkania dotyczące edycji jego pism).

¹ Zob. [instytutksiazki.pl/szukaj,12.html?s=rok+norwidowski](https://www.gov.pl/web/sport/rok-norwidowski--wydarzenia-upamietniajace-postac-wybitnego-poety), <https://www.gov.pl/web/sport/rok-norwidowski--wydarzenia-upamietniajace-postac-wybitnego-poety> – tam podana lista 52 wydarzeń związanych z obchodami urodzin Norwida. Próbę krótkiego podsumowania Roku Norwidowskiego podjął w rozmowie z Karolem Jaworskim Adam Cedro w ramach 214. „Wieczoru na Harendzie”. Zapis spotkania można obejrzeć w internecie: www.youtube.com/watch?v=JIT6sktGWak.

² media.poczta-polska.pl/pr/696493/poczta-polska-na-znaczku-przypomina-postac-wielkiego-cypriana-kamila-norwida. Jak podano, autorem projektu znaczka o wartości 3,30 zł jest Jarosław Ochendzan. Przedstawił on kolorowy wizerunek poety wykonany w technice drzeworytu autorstwa Józefa Łoskoczyńskiego. W dolnej części znaczka Jarosław Ochendzan umieścił nazwę emisji: „200. rocznica urodzin Cypriana Kamila Norwida”, a w lewym dolnym rogu – oznaczenie wartości: 3,30 zł i napis: Polska. Na kopercie FDC znalazł się fragment rękopisu pisarza, a na datowniku jego odręczny podpis. Znaczek wydano w nakładzie 120 tys. szt. na fluorescencyjnym papierze, a jego format to 43 x 31,25 mm. Znaczki są w obiegu od 24 września 2021 roku.

Za granicą opublikowano wiele przekładów utworów Norwida na język angielski, które razem z filmem braci Quay³ oraz działalnością ośrodków polonijnych i slawistycznych rozsławiły Norwida głównie w anglojęzycznym obszarze językowym.

Film braci Quay był pokazywany m.in. przez Instytut Polski w Londynie oraz ambasadę RP w Kanadzie, gdzie odbyło się multidyscyplinarne wydarzenie pt. “Cyprian Kamil Norwid – A Polish Poet of Today” zorganizowane we współpracy ze *Slavic Research Group* Uniwersytetu Ottawskiego. Pokazano na nim również wystawę „Poezja i dobroć” przygotowaną przez polskie MSZ we współpracy z Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie oraz przedstawiono premierę nowych angielskich tłumaczeń wierszy Norwida w przekładzie profesora Richarda Sokoloskiego (*Moja piosnka, Nerwy, Przeszłość, Do obywatela Johna Brown*).

Wystawa „Poezja i dobroć” została również pokazana słoweńskim czytelnikom. Przybliżyła im sylwetkę C.K. Norwida, ukazując jego życie i twórczość poprzez podróże i życie artysty na obczyźnie. Opowiadała o znajomości poety ze znanymi postaciami ówczesnej epoki, takimi jak Fryderyk Chopin. Autorem treści wystawy był Jarosław Mikołajewski, Zastępca Dyrektora Muzeum Literatury. Tekst wystawy uzupełniały interpretacje z książki *Literatura polska* Rozki Stefana oraz przekłady Norwida dokonane przez Tone Pretnara. Całość wystawy została przetłumaczona i opracowana przez Tatjanę Jamnik.

Instytut Polski w Londynie przyczynił się do wydania specjalnego numeru „Modern Poetry in Translation”, w którym znalazło się tłumaczenie *Ostatniego despotyzmu* przełożone przez Adama Czerniawskiego oraz dwa wiersze autorstwa współczesnych poetów brytyjskich inspirowane twórczością Norwida⁴. Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie poświęcił Norwidowi znaczną część edycji czerwcowego numeru „Pamiętnika Literackiego”, zawierającego m.in. nowe przekłady utworów Norwida: *Język-ojczysty, Pielgrzym, Ruszaj z Bogiem, Italiam, Italiam!, Klary Nagnioszewskiej samobójstwo* oraz *Menego*⁵. W 2021 roku ukazał się ponadto cały wybór aż dwunastu Norwidowych sztuk teatralnych przełożonych na język angielski przez Charlesa Kraszewskiego⁶.

³ *Vade Mecum* w reż. Braci Quay wyprodukowany przez Instytut Polski w Londynie i Instytut Książki jest dostępny na kanale YouTube Instytutu Polskiego w Londynie: www.youtube.com/watch?v=V5nLr7t4mnl.

⁴ M. BOOKER, *To Poet Cyprian Kamil Norwid*; W. HOLLOWAY-SMITH, *Rabbits*, „Modern Poetry in Translation” 2021, nr 2, s. 25 i 27.

⁵ „Pamiętnik Literacki” LXI: 2021, przekład Adam Czerniawski.

⁶ C.K. NORWID, *Dramatic Works*, tłum. Charles S. Kraszewski, Londyn 2021: *Moment of Thought (Chwila myśli)*; *Sweetness (Słodycz)*; *Auto-da-fe (Auto-da-fe)*; *Criticism (Krytyka)*; *The 1002nd Night (Noc Tysiączna Druga)*; *Zwolon (Zwolon)*; *Wanda (Wanda)*; *Krakus, the Unknown*

Oprócz tej publikacji, Instytut Książki dofinansował także przekład utworów Norwida na język rumuński: w listopadzie 2021 roku ukazały się *Czarne kwiaty* – zbiór esejów z przejmującym tytułowym tekstem w roli głównej w tłumaczeniu Constantina Geambașu, wyróżnionego prestiżową Nagrodą Transatlantyk, przyznawaną najwybitniejszym tłumaczom literatury polskiej na języki obce.

W Roku Norwidowskim ukazały się informacje na temat życia i twórczości polskiego poety lub tłumaczenia jego dzieł nie tylko języku rumuńskim. Opublikowano m.in. następujące pozycje:

J. Fert, *In memory of the Polish poet Cyprian Norwid (1821-1883)*, red. A.M. Mickiewicz, D. Błaszczak, T. Mickiewicz, tłum. U. Błaszczak, S. Mickiewicz, S. Rushton, Londyn: Literary Waves Publishing, 2021.

J. Fert, *Жыццё Цыпрыяна Норвіда: 1821-2021: да двухсотгоддзя з дня нараджэння паэта*, red. Z. Kolas, tłum. M. Šoda, Minsk: Zmicer Kolas, 2021.

C. Norwid, *O segredo do lorde Singelworth e outras narrativas / Cyprian Norwid*, posłowie i tłumaczenie H. Siewierski, Rio de Janeiro: 7Letras, 2021.

M. Sęk-Spirydowicz, *Ode à l'émir Abd el-Kader / Cyprian Kamil Norwid*, red. Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej (Algier), Chéraga, Alger: Editions Dalimen, 2021.

R. Skaliński, *Eminente pola poeto (1821–1883) Cipriano Kamilo Norwid*, red. J. Gąsiorowski, tłum. S. Śmigielski, Toruń: Towarzystwo Esperanckie „Flamo”, 2021.

Polski Uniwersytet na Obczyźnie im. Ignacego Jana Paderewskiego w Londynie we współpracy z Instytutem Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, Związkiem Pisarzy Polskich na Obczyźnie oraz Polską Macierzą Szkolną w Londynie przygotowali recital *Białe Kwiaty i Czarne*, filmy o tematyce Norwidowskiej (*Norwid w zbiorach Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie* oraz *Śladami Norwida w Londynie*), a także międzynarodową konferencję *Cyprian Norwid wczoraj i dziś w dwusetlecie urodzin poety* (09-11.04.2021).

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA przeprowadził natomiast wieloetapowy i wszechstronny program prac konserwatorskich przy grobie Norwida na cmentarzu Les Champeaux. Początkowo poetę pochowano w Ivry, ale po pięciu latach jego prochy przeniesiono do zbiorowej mogiły w Montmorency, a następnie – po kolejnych piętnastu latach, gdy

Prince (Krakus. Książę nieznanym); In the Wings (Za kulisami); Pure Love at the Sea Baths (Miłość czysta u kąpiel morskich); The Ring of the Grand Dame, or Durejko Ex machina (Pierścień Wielkiej-Damy, czyli Ex-machina-Durejko); Cleopatra and Caesar (Kleopatra i Cezar).

skończyła się koncesja cmentarna – trumnę ostatecznie złożono pod obecną kamienną płytą i ozdobiono skromnym, wapiennym nagrobkiem. Nagrobek ten po raz pierwszy remontowano w latach 50. XX wieku; wówczas, oprócz zmiany kształtu samego grobu, zastąpiono skradziony medalion medalionem z brązu projektu Kazimierza Węglewskiego.

W Polsce wydarzenia kulturalne i naukowe związane z obchodami dwusetlecia urodzin Norwida były jeszcze liczniejsze, choć, z racji panującej pandemii, część z nich odbywała się zdalnie. Pokróćce wydarzenia te, dla wygody czytelnika, zostaną pogrupowane w następujące kategorie: wystawy, filmy, publikacje, konferencje, festiwale i konkursy recytatorskie, audycje radiowe, koncerty i przedstawienia. Osobno opisane zostanie otwarcie *Muzeum Cypriana Norwida w Dębinkach*.

WYSTAWY

Najwięcej z nich odbyło się we wrześniu 2021, w miesiącu, w którym przypadała dwusetna rocznica urodzin Norwida.

Wędrowny sztukmistrz Cyprian Norwid, Senat RP i Uniwersytet Gdański

Ekspozycja *Wędrowny sztukmistrz Cyprian Norwid* była prezentowana w roku 2021 w gmachu Senatu RP, a od 1 marca do 30 kwietnia 2022 wystawiana dzięki inicjatywie Bogdana Borusewicza, Wicemarszałka Senatu RP, na Uniwersytecie Gdańskim. Wystawa przybliżała biografię oraz literacką i artystyczną twórczość Cypriana Norwida. Została przygotowana przez Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie i składała się z 12. fotograficzno-tekstowych plansz oraz dwóch gablot prezentujących kopie rękopisów i rysunków Norwida.

Mural, NCK

Narodowe Centrum Kultury wzbogaciło przestrzeń Warszawy *muralem* przedstawiającym Cypriana Norwida. Jego wizerunek pojawił się w sercu stolicy, na placu przy stacji metra Centrum, na ścianie przy tzw. „Patelni”. To streetartowe dzieło stanowiło pierwsze z wielu planowanych, których zadaniem było przedstawiać luminarzy polskiej literatury, upamiętnianych i przypominanych przez NCK z okazji ich wielkich jubileuszy. Mural Norwida stworzyła Maria Garcarz. Jego realizacji towarzyszyła akcja *#zdjęciez*, polegająca na opublikowaniu w mediach społecznościowych zdjęcia na tle wizerunku jednego z mistrzów słowa sportretowanych na warszawskiej „Patelni”.

Sztukmistrz. Norwid – rysunki, Wystawa w Kordegardzie

Od 27 września do 3 listopada 2021 roku Narodowe Centrum Kultury organizowało również wystawę rysunków i grafik Cypriana Norwida, która zawierała kilkadziesiąt spośród ponad pięciuset szkiców i kilkudziesięciu rycin znajdujących się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk oraz Biblioteki Narodowej. W Kordegardzie zgromadzono unikatowy zespół prac Norwida, w tym trzydzieści dziewięć rysunków i akwareli oraz trzy grafiki, powstałe od lat 40. XIX wieku aż do śmierci poety w 1883 roku. Na ekspozycję składały się autoportrety, portrety, sceny religijne, rodzajowe i satyryczne oraz kompozycje symboliczne. Według organizatorów wystawy i jej kuratora – Katarzyny Haber:

Mimo różnego czasu powstania i różnorodnych technik, rysunki wydają się stanowić jednorodny zespół ukazujący doskonały warsztat autora, potrafiącego zamknąć dzieła plastyczne w kilku lapidarnych liniach, a jednocześnie świetnego obserwatora. [...] Widzimy korowód postaci uchwyconych niekiedy z nutą ironii, drwiny, dowcipu. W swoich pracach Norwid ujawnia talent karykaturzysty, ironicznie, ale i ze smutkiem spoglądającego na rzeczywistość. Notatki rysunkowe Norwida stanowią poniekąd zapis wrażeń i stanów psychicznych – rodzaj monologu wewnętrznego, strumienia świadomości. Lekka kreska, humorystyczne ujęcia osób, zwierząt, czy postaci fantasmagorycznych ukazują inną twarz poety i filozofa⁷.

Właściwie powiedziałabym, że warto, żeby Norwid sam mówił o swoich pracach, w związku z tym znalazłam sporo takich cytatów z Norwida, z jego myśli o sztuce i wspaniale się to czyta. Właśnie prace czyta się poprzez jego własne słowa, on dużo mówi o pięknie, dużo mówi o formie, mówi o tym, że kształt jest dobrem, że piękno jest dobrem; łączy tę triadę platońską. Bardzo to jest w ogóle ciekawe. Ekspozycja będzie na pewno interesująca, właśnie dlatego, że jest tu dużo cytatów z Norwida. Wydaje mi się, że w ogóle Norwid w tej twórczości rysunkowej przedstawia z jednej strony takie oblicze humorystyczne, ale z drugiej strony dużo jest tutaj Norwida tragicznego⁸.

Wystawie w Kordegardzie towarzyszyło wydanie katalogu: *Sztukmistrz. Norwid – rysunki*, Warszawa 2021.

Rękopisy, pierwodruki i rysunki Norwida udostępnione w Bibliotece Narodowej i bibliotece cyfrowej Polona

Posiadająca największy zbiór rękopisów, pierwodruków oraz rysunków Cypriana Kamila Norwida Biblioteka Narodowa zaprosiła do obejrzenia ich online w bibliotece cyfrowej polona.pl. W specjalnej kolekcji⁹ — obok listów, kartek

⁷ Zob. <https://nck.pl/kordegarda/wystawy/sztukmistrz-norwid-rysunki>

⁸ *Świętujemy-200.-rocznicę-urodzin-Norwida*, audycjekulturalne.pl/swietujemy-200-rocznicę-urodzin-norwida/

⁹ bn.org.pl/aktualnosci/4410-dwusetna-rocznica-urodzin-cypriana-kamila-norwida.html.

z pamiętników czy autografów najbardziej znanych utworów poetyckich, prozatorskich i dramatycznych (m.in. wiersze z cyklu *Vade-mecum*, szkic *Rzecz o wolności słowa*, komedia *Miłość czysta u kąpieli morskich*), a także przekładów fragmentów utworów Homera i Szekspira – do dziś można obejrzeć liczącą ponad trzysta obiektów zbiór rysunków poety, w większości pochodzących ze spuścizny po Zenonie Przesmyckim-Miriamie, popularyzatorze i wydawcy twórczości Norwida. Dodatkowo w kolekcji znalazły się audiobooki *Czarne kwiaty* i *Promethidion*.

Autografy pism Norwida, Warszawa, Pałac Rzeczypospolitej

We wrześniu 2021 na ścianach warszawskiego Pałacu Rzeczypospolitej na cyfrowych ekranach można było oglądać najcenniejsze oryginalne dzieła Norwida.

Internetowa prezentacja Norwidianów, Archiwum Państwowe w Łodzi

W drugiej połowie września 2021 Archiwum Państwowe w Łodzi także stworzyło ze swoich zasobów prezentację internetową dokumentów związanych z Norwidem.

Grafiki i rysunki Norwida, Muzeum Narodowe w Poznaniu

Również we wrześniu 2021 Muzeum Narodowe w Poznaniu – stacjonarnie i online – zorganizowało pokaz prac Norwida na papierze (grafiki i rysunki) ze zbiorów Gabinetu Rycin MNP.

Cyprian Kamil Norwid – warsztat rysownika i malarza, Kalisz

Wpisując się w Rok Norwidowski, Filia nr 4 Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Adama Asnyka w Kaliszu zorganizowała wystawę zatytułowaną „Cyprian Kamil Norwid – warsztat rysownika i malarza”¹⁰.

Norwid. Pomiędzy światem a nocy zniknięciem, Muzeum KUL

W Muzeum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego można było oglądać prace plastyczne Cypriana Kamila Norwida – rysunki, akwarele, grafiki. Scenom historycznym, portretom, wizerunkom dzieci towarzyszyły cytaty z literackich utworów Norwida, które się wzajemnie dopełniały i komentowały przedstawione prace. Wszystkie były skupione wokół głównego tematu twórczości Norwida, którego jako twórcę interesuje człowiek, jego egzystencja, ale też i transcendencja. Wystawa była pomyślana jako swoista metafora ludzkiego życia, które jest zawieszane gdzieś pomiędzy światłem a ciemnością, pomiędzy dobrem a złem. Zosta-

¹⁰ calisia.pl/wystawa-cyprian-kamil-norwid-warsztat-rysownika-i-malarza,50083.

ła przygotowana we współpracy z Ośrodkiem Badań nad Twórczością Cypriana Norwida KUL oraz Fundacją Museion Norwid, jej kuratorem była dr Edyta Chlebowska. Ekspozycji Norwidowskiej towarzyszyły dodatkowe wydarzenia: wystawa dotycząca inicjatyw norwidologicznych podejmowanych w KUL, promocja albumu prezentującego plastyczną spuściznę Cypriana Norwida *Wierny-portret* (opracowanie Edyta Chlebowska, wydawca Pewne Wydawnictwo) oraz spektakl teatralny *Powrót Norwida* w wykonaniu aktorów Teatru Nie Teraz (reżyseria Kazimierz Braun i Tomasz A. Żak). Powstał również katalog wystawy w opracowaniu E. Chlebowskiej: *Norwid. Pomiędzy światem a nocy zniknięciem*, Lublin 2022.

FILMY

Premiery większości z tych filmów odbyły się jesienią 2021 roku.

***Dziwak? – interpretacje*, film dokumentalny, Polska 2021, 70 min, reż. Anna Duda**

Twórcy filmu podejmują próbę artystycznego odtworzenia spojrzenia Cypriana Kamila Norwida na współczesne mu czasy. Chcą przybliżyć jego sposób myślenia, postrzegania świata i sztuki. Starają się pokazać poetę, z którym widzowie będą współodczuwać. Udowadniają, że aby go zrozumieć, trzeba spojrzeć na świat w kontekście czasów, w których żył, i poprzez wybrane teksty jego wierszy, listów, dramatów i prozy¹¹.

***Vade Mecum*, krótkometrażowa animacja filmowa, Anglia 2021, 13 min, reż. Stephen i Timothy Quay**

Z okazji Roku Norwidowskiego Instytut Książki wraz z Instytutem Kultury Polskiej w Londynie przygotował „Vade-mecum”, krótkometrażowy film w reżyserii braci Quay – wybitnych twórców animacji filmowej. Premiera odbyła się online 12 kwietnia na Facebooku i YouTube Instytutu Książki. Produkcja skierowana była do widza zagranicznego i jest promowana w Internecie i mediach społecznościowych, głównie w anglojęzycznym obszarze językowym¹². W filmie

¹¹ Opis według: programtv.onet.pl/tv/dziwak-interpretacje/l3xrz. Zob. film i inny jego opis na: <https://vod.tvp.pl/filmy-dokumentalne,163/dziwak--interpretacje,338340>.

¹² Film jest dostępny pod adresem: www.youtube.com/watch?v=ItQP9QJLlk. Informacje o nim były rozpowszechniane przez polskie stacje radiowe – np.: Trójka: www.polskieradio.pl/9/9006/Artykul/2713954,Swiat-odkryje-Cypriana-Kamila-Norwida-Niezwykly-film oraz: Norwid według braci Quay, *Vade-mecum*; audycja polskiego radia dwójka, 13.04.2021: www.polskieradio.pl/8/3664/Artykul/2713918, Norwid-wedlug-Braci-Quay-Film-powstal-z-mysla-o-zagranicznym-odbiorcy.

wykorzystano tłumaczenia wierszy Norwida na język angielski dokonane przez Danutę Borchardt we współpracy z Agatą Brajerską-Mazur¹³.

„Postanowiliśmy stawić czoła wyzwaniu i zrobić film dla tych, którzy prawdopodobnie nigdy o Norwidzie nie słyszeli. Mamy jednak nadzieję, że choć to krótki film, uda się nim rozpalic ciekawość w widzach i zainteresować ich spuścizną – także dziełami plastycznymi – którą ten wielki, niedoceniony za życia artysta po sobie pozostawił” – powiedzieli Stephen i Timothy Quay¹⁴.

Polska Norwida, film dokumentalny, Polska 2021, 52 min, reż. Jarosław Mańka:

Po miejscach szczególnie ważnych w życiu artysty oprowadzają trzej przewodnicy: prof. Wiesław Rzońca w Warszawie, aktor Radosław Krzyżowski w Krakowie i prof. Michał Masłowski w Paryżu. W filmie został poruszony mało znany wątek malarskiej twórczości Norwida, o której opowiadają dr Edyta Chlebowska i dr Adam Cedro. Omawiana jest również recepcja dzieł poety w XX. i XXI. wieku oraz fenomen jego oddziaływania na kolejne pokolenia Polaków. Na temat tych kwestii wypowiadają się znani norwidolodzy: prof. Józef Fert, prof. Marek Stanisław, prof. Wojciech Kudyba. Fragmenty poezji Norwida czyta Jerzy Trella. W filmie wykorzystano muzykę Czesława Niemena i Przemysława Gintrowskiego, jego producentem jest Muzeum Historii Polski¹⁵.

Cyprian Kamil Norwid – małe tęsknoty, wielkie marzenia..., filmowa opowieść o Norwidzie, Polska 2021, 45 min, reż. Zespół Teatralny „Zygzak”, Stowarzyszenie „Kastor – Inicjatywa dla Rozwoju”:

Do malowniczej podróży po swojej Małej Ojczyźnie i spotkania z twórczością C. K. Norwida ujętych w filmową opowieść zapraszają pasjonaci twórczości poety i jednocześnie utalentowani mieszkańcy powiatu wołomińskiego. Opowiadają o życiu i twórczości Norwida posługując się cytatami z jego wierszy i listów¹⁶.

¹³ C. NORWID, *Poems*, tłum. D. Borchardt we współpracy z A. Brajerską-Mazur, New York 2011.

¹⁴ Cyt. za: e-teatr.pl/kraj-trwa-rok-norwidowski-kulminacja-pod-koniec-wrzesnia-11023;niezalezna.pl/391025-trwa-rok-norwidowski.

¹⁵ Film i szerszy opis na: vod.tvp.pl/filmy-dokumentalne,163/polska-norwida,391449 oraz <https://www.youtube.com/watch?v=Rh3lG290rXc>.

¹⁶ Zob. film na: www.youtube.com/watch?v=fiPMubjOxOg.

Norwid w zbiorach Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, film dokumentalny, Polska 2021, 20 min.

Rozmowę prowadzi: dr hab. Ewa Lewandowska-Tarasiuk, prof. PUNO, Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. 10.04.2021 film został pokazany w ramach międzynarodowej konferencji *Cyprian Norwid wczoraj i dziś w dwusetlecie urodzin poety*. Występują w nim: Dyrektor Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza – dr hab. Jarosław Klejnocki, prof. UW, kustosz Małgorzata Wichowska – Zastępca Kierownika Działu Rękopisów oraz dr hab. Lewandowska-Tarasiuk, prof. PUNO¹⁷. Rozmowa dotyczy zbiorów autografów dzieł Norwida, jego listów, grafik i rysunków.

Śladami Norwida w Londynie, z cyklu Norwid w Anglii, film dokumentalny, Anglia 2021, łącznie 105 min., 7 odcinków, scenariusz: Regina Wasiak-Taylor, Maria Topczewska

Premiera filmu odbyła się w ramach międzynarodowej konferencji *Cyprian Norwid wczoraj i dziś w dwusetlecie urodzin poety* 10 kwietnia 2021 roku. Biorą w nim udział: Maja Komorowska, Krystyna Kaplan, Regina Wasiak-Taylor. Film powstał dzięki współpracy Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie w Londynie oraz Instytutu Kultury Europejskiej Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie 2021. Jego fabuła koncentruje się na związanych z Norwidem miejscach w stolicy Anglii oraz faktach dotyczących pobytu pisarza tamże¹⁸.

PUBLIKACJE

W Roku Norwidowskim najprężniej działało „Pewne Wydawnictwo”, które w ramach serii „Pewne Norwidiana” wydało następujące pozycje:

J.F. Fert, *Życie Cypriana Norwida. Pamiątka dwusetnej rocznicy urodzin Poety*, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2020;

C. Norwid, „*Nie są nasze – pieśni nasze*”. *Wiersze religijne*, Wstęp, wybór, komentarz S. Sawicki, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021;

J.F. Fert, *Norwid. Zdania i uwagi o społeczeństwie obywatelskim*, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021;

C. Norwid, *Za kulisami*, opracowanie literackie i inscenizacyjne K. Braun, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021;

¹⁷ Link do kanału YouTube: www.youtube.com/channel/UC-EIoH6aGYQFSNrSq12HtJQ.

¹⁸ Link do kanału YouTube: www.youtube.com/channel/UC-EIoH6aGYQFSNrSq12HtJQ.

C. Norwid, *O Juliuszu Słowackim w sześciu publicznych posiedzeniach (z dodatkiem rozbioru „Balladyny”)*, wstęp i opracowanie M. Buś, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021 [pierwsze wydanie krytyczne].

„Pewne Wydawnictwo” we współpracy z Fundacją Museion Norwid wydało również:

C. Norwid, *Epos-nasza*, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021.

C. Norwid, *Wębróné wiérztë* [edycja dwujęzyczna, kaszubsko-polska], tłum. I. Czaja i J. Mamelski, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021;

C. Norwid, *Wierny-portret*, oprac. E. Chlebowska, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021.

C. Norwid, *Vade-mecum. Podobizna autografu*, wstęp J.F. Fert, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021;

Pamięć rysunku. Szkice plastyczne Cypriana Norwida, red. J. Gorzkowicz, oprac. graficzne J. Solecki, Kielce-Londyn: „Pewne Wydawnictwo”, 2021;

W. Toruń, *Mapa podróży i wyobraźni. Studia o Juliuszu Słowackim*, Kielce: „Pewne Wydawnictwo”, 2021.

Pozostałe publikacje

A. Bobryk, K. Wojtaszak, *Vademecum Norwida: rozplątywanie...*, Poznań: Biblioteka Raczyńskich, 2021;

P. Chlebowski, *Przypowieść nazwana „Quidam”*. *Studia historycznoliterackie*, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2021. Seria: Studia i monografie. T. XXXIII;

G. Halkiewicz-Sojak, *Znalazłem ciszę... Tadeusz Różewicz w szkole Cypriana Norwida*, Kraków: Instytut Literatury, 2021;

W. Kaczmarek, *Człowiek w teatrze świata: cztery inspiracje Ireny Sławińskiej: Wyspiański – Norwid – Mickiewicz – Claudel*, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2021;

P. Karsznia, *Kraina Norwida 1821-2021*, projekt okładki i ilustracje P. Karsznia; wybór tekstu, redakcja A. Lis, Łochów: Miejski i Gminny Ośrodek Kultury w Łochowie; Warszawa: Stowarzyszenie Artystyczne Makata w Warszawie, 2021;

Norwid – interpretacje, red. T. Korpysz, Warszawa: NCK, 2021;

Norwid: antologia komiksów o Cyprianie Kamilu Norwidzie, red. M. Bałczewski, Łódź: Dom Literatury w Łodzi, 2021;

Norwid widziany dzisiaj, red. B. Michalec i T. Skoczek, Warszawa: Wydawnictwo Muzeum Niepodległości, 2021;

C. Norwid, *Poezje*, Warszawa: Cymelium, 2021 (wydanie na podstawie oryginału z 1863 roku)¹⁹;

¹⁹ Do pobrania w PDF na: cymelium.pl/poezje-cypriana-kamila-norwida/.

C. Norwid, *Wierny-Portret / A Faithful-Portrait*, oprac. E. Chlebowska, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu De Republica, 2021;

C. Norwid, *Wiersze i poematy*, Wrocław: Siedmioróg, 2021;

M. Olbromski, *Cień Norwida*, Warszawa: Oficyna Poligraficzno-Wydawnicza ADAM, 2021;

On Cyprian Norwid. Studies and Essays, t. 2: *Aspects*, red. E. Chlebowska i A. Brajerska-Mazur, Berlin: Peter Lang, 2021, ss. 728 („Aspekty” to drugi tom monografii *Norwidianum. Studia o Norwidzie z czterech przewidzianych. Pierwszy tom „Syntezy”* ukazał się w druku w 2019, trzeci pt. „Interpretacje” w 2022, a ostatni „Konteksty” ukaże się w 2023);

W. Rzońca, K. Samsel, *Norwid Gomulickich*, Ostrołęka: Stowarzyszenie Przyjaciół Bibliotek i Książki, 2021;

M. Siwiec, *Sytuacja Norwida – sytuacja Baudelaire’a. Paralele nowoczesności*, Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2021.

Czasopisma w całości poświęcone Norwidowi

„Pamiętnik Literacki” 2021, z. 3²⁰;

„Studia Norwidiana” 39: 2021;

„Studia Norwidiana” 39s: 2021, numer specjalny²¹;

„Nowy Napis Co Tydzień” 2021, nr 119.

Publikacje wydane w Roku Romantyzmu

Z uwagi na to, że po Roku Norwidowskim nastąpił Rok Romantyzmu, niektóre publikacje o tematyce Norwidowskiej wydawano lub wznawiano w roku 2022. Część z nich osadzała poetę w szerszym kontekście polskiego i europejskiego Romantyzmu. Wydrukowano m.in.:

K. Braun, *Dramaty 2022*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2022;

E. Chlebowska, *Cyprian Norwid. Katalog prac plastycznych*, Dział II: *Prace zaginione*, t. VI: *Prace w albumach I*, Lublin: TN KUL, 2022;

M. Cieśla-Korytowska, *Romantyczne przechadzki pograniczem*, Kraków: Avalon, 2022;

R. Gadamska-Serafin, *Norwid, romantycy i Etruskowie*, Warszawa: Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, 2022;

G. Halkiewicz-Sojak, *Nawiązane ogniwo. Studia o poezji Cypriana Norwida i jej kontekstach*, Kraków: Instytut Literatury, 2022 (wznowienie);

²⁰ Zob. pamietnik-literacki.pl/pl/bo/zeszyt-3-2021/.

²¹ Obydwa dostępne kolejno na: ojs.tnkul.pl/index.php/sn/issue/view/1194 oraz ojs.tnkul.pl/index.php/sn/issue/view/1174.

A. Komorowska, *Wyobraźnia. Osoba. Teodramat. Antropologia poetycka w dramatach Cypriana Norwida i Karola Wojtyły*, Toruń: Towarzystwo Naukowe w Toruniu; Kraków: Instytut Literatury, 2022;

I. Opacki, *Poezja romantycznych przełomów. Odwrócona elegia*, Kraków: Instytut Literatury, 2022;

C.K. Norwid, *Promethidion: rzecz w dwóch dialogach z epilogiem*, wydanie krytyczne, tekst opracował, objaśnieniami i uwagami edytorskimi opatrzył Stefan Sawicki; komentarze Stefan Sawicki, Grażyna Halkiewicz-Sojak, Agnieszka Ziołowicz, Kielce: Pewne Wydawnictwo, 2022;

C.K. Norwid, *Rysunek / Drawing*, wstęp i wybór reprodukcji, A. Widacka-Bisaga, Olszanica: Bosz, 2022;

Osoby w refleksji, biografii i twórczości Cypriana Norwida, red. G. Halkiewicz-Sojak, Toruń: TNT, 2022;

O. Płaszczewska, *Wizja Włoch w polskiej i francuskiej literaturze okresu Romantyzmu*, Kraków: Instytut Literatury, 2022 (wznowienie).

K. Samsel, *Norwid. Formy odczytywania*, Kielce: Pewne Wydawnictwo; Dębinki: Muzeum Cypriana Norwida, 2022;

B. Urbankowski, *Księga Norwidowa. Życie, poezja, rysunki*, Kraków: Biały Kruk, 2022.

A. Ziołowicz, *Dramat i romantyczne „ja”. Studium podmiotowości w dramaturgii polskiej doby Romantyzmu*, Kraków: Instytut Literatury, 2022 (wznowienie);

A. Ziołowicz, *We wspólnym świecie. Studia o myśli, wyobraźni i postawie społecznej Cypriana Norwida*, Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2022.

KONFERENCJE

Cyprian Norwid: Yesterday and Today. On the Bicentenary of the Birth of the Poet-Emigrant (The Polish University Abroad of the Ignacy Jan Paderewski in London in collaboration with the Institute of Polish Literature of the University of Warsaw, the Polish Union of Writers Abroad in London and the Polish Educational Society in London). 9-11.04.2021, Londyn, konferencja zdalna.

Interdyscyplinarna międzynarodowa konferencja naukowa: ***Cyprian Norwid wczoraj i dziś w dwusetlecie urodzin poety*** odbyła się zdalnie 9-11 kwietnia 2021 roku w ramach realizacji projektu norwidowskiego poświęconego pamięci prof. Haliny Taborskiej. Organizatorzy (Polski Uniwersytet na Obczyźnie im. Ignacego Jana Paderewskiego w Londynie we współpracy z Instytutem Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego, Związkiem Pisarzy Polskich na Obczyźnie

oraz Polską Macierzą Szkolną w Londynie) zachęcali szczególnie do rozpatrzenia następujących ujęć badawczych:

- Norwid w perspektywie międzynarodowej: autor *Vade-Mecum* jako myśliciel społeczno-polityczny, filozof, publicysta, diagnosta;
- obecność twórczości Norwida w literaturze i sztuce emigracyjnej (recepca, tłumaczenia, inspiracje);
- Norwid w prasie zagranicznej (twórczość poety widziana oczami polskiej emigracji oraz środowiska zagranicznego);
- Norwid w pedagogice polonijnej (obecność twórczości poety i artysty we współczesnym szkolnictwie polonijnym).

Konferencja była skierowana do środowiska naukowego związanego w szczególności z naukami humanistycznymi oraz o sztuce, medioznawców, historyków i nauczycieli. W jej trakcie uczestnicy mogli obejrzeć: *Wernisaż wystawy wirtualnej Norwid – rysunki 3D* i dwa filmy o tematyce Norwidowskiej (*Norwid w zbiorach Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie* i *Śladami Norwida w Londynie*) oraz wysłuchać recitalu *Białe Kwiaty i Czarne*.

W trakcie obrad ogłoszono następujące referaty:

10.04.2021

Wykład Inauguracyjny:

Profesor dr hab. Kazimierz Braun (Uniwersytet w Buffalo, Uniwersytet w NY) – *Cyprian Norwid – wczoraj i dziś. W dwusetlecie urodzin poety*

Prof. dr hab. Michał Masłowski (Sorbona Paryż) – *Lekcja Norwida na dziś*

Prof. dr hab. Wiesław Rzońca (UW Warszawa) – *Norwid – nowoczesny Europejczyk, który wyemigrował z romantyzmu*

Prof. dr hab. Bernadetta Kuczera-Chachulska (IBL PAN) – *Człowiek w twórczości Norwida – próba ponownej rekonstrukcji (rekonesans)*

Dr hab. Karol Samsel (UW Warszawa) – *Norwidowska nowoczesność – jaka nowoczesność? Refleksja porządkująca*

Dr Ewangelina Skalińska (UKSW Warszawa) – *„Biblii księga, zataczająca się w błocie...” Estetyka wieku XIX a problem bohatera pozytywnego. Kilka uwag na marginesie pism Cypriana Norwida i Fiodora Dostojewskiego*

Dr Aleksandra Niemirycz (UKSW Warszawa) – *Norwid patrzący okiem Fidiasowym w poszukiwaniu prawdy „łańcucha dziejów” zapisanej w sztuce i prawdy skrytej w materii*

Prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (UJK Kielce, PUNO Londyn) – *Echa norwidowskie w polskich czasopismach emigracyjnych w czasie i po drugiej wojnie światowej*

Mgr Regina Wasiak-Taylor (ZPPnO Londyn) – *Prekursorskie wydawnictwa Norwida w Anglii*

Mgr Jakub Osiński (UMK Toruń) – *Pierwszy norwidolog Drugiej Emigracji. O wspomnieniach Zbigniewa Zaniewickiego*

11.04.2021

Prof. dr hab. Ewa Paczoska (UW Warszawa) – *Cyprian Norwid i John Ruskin – dialogi możliwe*

Dr hab. Jan Zieliński, prof. UKSW (UKSW Warszawa) – *Czterdzieści lat? Norwid a polskie kontakty Xaviera Marmiera*

Dr Eliza Kącka (UW Warszawa) – *Norwid i wielkowiejska mitologia*

Dr hab. Agata Brajerska-Mazur, prof. UMCS (UMCS Lublin) – *Norwidowskie „Fatum” w rękach anglojęzycznych tłumaczy*

Dr Justyna Gorzkowicz (ZPPnO Londyn, PUNO Londyn) – *Norwid Stanisława Vincenza*

Mgr Wojciech Klas (PUNO Londyn) – *Recepcja Norwida w twórczości Bolesława Taborskiego*

Dr Andrzej Chludziński (Wydawnictwo Jasne Pruszcz Gdański) – *„Addio!” – Norwidowska deklaracja drogi twórczej*

Mgr Małgorzata Brady (The Polish School in Bedford CIC) – *«...duchem sponad Chaosu się wzięłem...» – Norwid w kontekście współczesnej nauki o duchowości*

Mgr Adrian Ligęza PUNO Londyn) – *Twórczość Cypriana Norwida w Polskich Szkołach Sobotnich w Wielkiej Brytanii*

Prof. dr hab. Kazimierz Braun (Uniwersytet w Buffalo, Uniwersytet w NY) – *Sceniczne dzieje Norwida*

Dr Ewa Lewandowska-Tarasiuk, prof. PUNO (PUNO Londyn) – *Norwidowskie wariacje muzyczne...*

Prof. dr hab. Jakub Lichański (UW Warszawa) – *Norwid – poeta współczesny?*

Teatr Norwida

(Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego w Płocku we współpracy z Sekcją Nauk Humanistycznych Towarzystwa Naukowego Płockiego),

17 i 29.06.2021, Płock.

W 200. rocznicę urodzin Cypriana Kamila Norwida Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego w Płocku i Sekcja Nauk Humanistycznych Towarzystwa Naukowego Płockiego zorganizowali konferencję naukową „Teatr Norwida”, która odbyła się 17 i 29 czerwca 2021. Wygłoszone zostały trzy referaty. Prof. dr hab. Grażyna Halkiewicz-Sojak z Katedry Edytorstwa i Literatury Polskiej, Instytutu Literaturoznawstwa – Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu wygłosiła referat pod tytułem *Miejsca teatru i aktora w Norwidowskiej koncepcji prawdy i kłamstwa*. Prof. Jagoda Jakubowska-Opalińska z Akademii Teatralnej w Warszawie opowiedziała o *Aktorze w przestrzeni Norwidowskiej imaginacji*. Dr Wioletta Żórawska reprezentująca Towarzystwo Naukowe Płockie rozważała *Recepcję teatralną i szkolną twórczości Cypriana Kamila Norwida*. Podczas konferencji organizatorzy starali się przybliżyć sferę twórczości artysty związaną z teatrem, tak aby „ośmielić reżyserów teatralnych do sięgania po utwory Norwida”²². Kon-

²² www.teatrplock.pl/pl/zapraszamy-na-czytanie-sztuk-norwida-w-200-rocznicze-urodzin-poety i <https://www.teatrplock.pl/pl/podsumowanie-konferencji-teatr-norwida-1>.

ferencji towarzyszyło czytanie performatywne jego sztuk *Noc tysięczna druga, Krakus* w wykonaniu aktorów płockiego Teatru.

Colloquia Norwidiana XVII: Norwid w kulturze polskiej

(Ośrodek Badań nad Twórczością C. Norwida KUL i Fundacja Norwidowska), 23-26.09.2021, Chrzęsne/Dębinki²³.

Konferencja odbyła się w Pałacu w Chrzęsnem, nieopodal Głuchów, w których urodził się Norwid, w dniach 22-25 września 2021r. Jej ogólny temat: „Norwid w kulturze polskiej” zachęcał do wystąpień o charakterze syntetycznym, zmierzającym do rozpatrywania miejsca Norwida w kulturze narodowej, na tle wieku XIX, ale także w odniesieniu do czasów nam współczesnych. W wydarzeniu wzięło udział 27 badaczy z najważniejszych ośrodków uniwersyteckich, zarówno polskich (UW, UJ, UMK w Toruniu, UAM w Poznaniu, UKSW w Warszawie, KUL, UP w Krakowie, Uniwersytet Rzeszowski), jak i zagranicznych (Sorbona, Paryż, Uniwersytet we Fryburgu). 24 września 2021, dokładnie w 200 rocznicę urodzin poety, uczestnicy konferencji wzięli udział w uroczystej inauguracji działalności Muzeum Cypriana Norwida w Dębinkach. Tego samego dnia prelegenci uczestniczyli również w uroczystości wręczenia prof. Kazimierzowi Braunowi, prof. Władysławowi Stróżewskiemu, prof. Tomasovi Venclovie przyznanych przez Fundację Norwidowską medali „Za zasługi w upowszechnianiu twórczości Cypriana Norwida”. Sympozjum zorganizowane zostało przez Ośrodek Badań nad Twórczością Cypriana Norwida KUL oraz Fundację Norwidowską, we współpracy z Fundacją Museion Norwid, oraz Wydziałem Nauk Humanistycznych UKSW w Warszawie. Konferencja odbyła się przy współfinansowaniu Ministerstwa Edukacji i Nauki, w ramach projektu Doskonała nauka – Wsparcie konferencji naukowych. W trakcie obrad ogłoszono następujące referaty:

23 września 2021

Prof. dr hab. Józef Fert (KUL Lublin) – *Norwidowska „ojczyść”*

Prof. dr hab. Jan Zieliński (UKSW Warszawa) – *Szlachcice Norwida*

Dr hab. Lidia Banowska (UAM Poznań) – *Ironia, cnota i „strach śmieszności”*

Prof. dr hab. Michał Kuziak (UW Warszawa) – *Integralność vs integralizm. Norwid i encykliki papieskie jego czasów*

Dr Magdalena Woźniewska-Działak (UKSW Warszawa) – *Trzy wątki myśli: Norwid w dialogu z filozofią narodową lat 40. XIX w.*

Prof. dr hab. Anna Kozłowska (UKSW Warszawa) – *Jak mówił Cyprian Norwid? W poszukiwaniu głosu poety*

²³ Szczegółowy opis konferencji oraz jej program czytelnik znajdzie w: www.kul.pl/aktualnosci,art_22117.html.

Dr hab. Karol Samsel, prof. UW (UW Warszawa) – *Norwid jako figura polskiej literatury inteligentnej*

Prof. dr hab. Bernadetta Kuczera-Chachulska (IBL PAN) – *Norwid XX wieku (poezja, proza, kultura)*

Dr hab. Włodzimierz Toruń, prof. KUL (KUL Lublin) – *Cyprian Norwid – homo politicus?*

Dr hab. Tomasz Korpysz, prof. UKSW (UKSW Warszawa) – *Język Norwida wobec polszczyzny XIX-wiecznej. Uwagi o neologizmach i neosemantyzmach*

Dr hab. Agata Brajerska-Mazur, prof. UMCS (UMCS) – *Polskość Norwida w przekładach na język angielski*

24 września 2021

Dr Magdalena Karamucka-Marcinkiewicz (UAM Poznań) – *Dylematy i zmagania dziewiętnastowiecznego poety, „który umaczał pióro polskie”*

Dr Renata Gadamska-Serafin (UJ Kraków) – *„Nieopisane ministerstwo Bożego Miłosierdzia” – Norwid o roli (i braku) miłosierdzia w życiu społecznym, politycznym, narodowym*

Dr Ewangelina Skalińska (UKSW Warszawa) – *Ironia Norwida na tle ironii romantycznej*

Prof. dr hab. Arent van Nieukerken (Uniwersytet w Amsterdamie) – *Poetyka Norwida wobec ewolucji i przemian modernizmu w poezji polskiej*

Dr Christian Zehnder (Uniwersytet we Fryburgu) – *Norwid jako bohater strukturalizmu*

25 września 2021

Prof. dr hab. Michał Masłowski (Sorbona, Paryż) – *Norwidowska metaforyka kopuły jako ducha kultury: obrazy, ekstrapolacje i ograniczenia*

Dr hab. Paulina Abriszewska, prof. UMK (UMK Toruń) – *Komparatystyczne konteksty Assunty*

Dr Łukasz Niewczas (KUL Lublin) – *Norwid wobec Rosji. O koncepcji „presji moralnej”*

Prof. dr hab. Marek Buś (UP Kraków) – *Interpunkcja a interpretacja*

Prof. dr hab. Elżbieta Dąbrowicz (UwB Białystok) – *Norwid w pierwodrukach. Próba lektury kontekstowej*

Dr Adam Cedro (Kielce) – *Norwidpol: z dziejów majątku*

Prof. dr hab. Grażyna Halkiewicz-Sojak (UMK Toruń) – *Tadeusz Różewicz w „szkole” Norwida*

Prof. dr hab. Krzysztof Trybuś (UAM Poznań) – *Twórczość Norwida w badaniach Rolfa Fiegutha*

26 września 2021

Dr Edyta Chlebowska (KUL Lublin) – *Cenne, bezcenne, zaginione – niezachowana spuścizna plastyczna Norwida*

Prof. dr hab. Marek Stanisław (URz Rzeszów) – *Polska Norwida*

Prof. dr hab. Piotr Chlebowski (KUL Lublin) – *„...którym ospę z krwią mieszają młodą”. O wierszu „Pióro”.*

Cyprian Norwid – nowe rozpoznania (Stowarzyszenie Inicjatyw Naukowych),
05-06.11.2021, Lublin.

Celem konferencji *Cyprian Norwid – nowe rozpoznania* było usytuowanie dzieł poety we współczesnych kontekstach. Organizatorzy (Stowarzyszenie Inicjatyw Naukowych) wyszli z założenia, iż twórczość autora *Vade-mecum* jest żywym zja-

wiskiem kulturowym, a jego utwory są w dużej mierze idiomatyczne, zrywające z utrwalonymi szablonami, a także przekraczające konwencje narodowe i artystyczne. Uczestnicy konferencji rozważali więc następujące kręgi problemowe:

- ukryte znaczenia Norwidowych utworów,
- mało znane archiwalia i niezauważona spuścizna pozaliteracka Norwida,
- Norwid w planie europejskiej historii idei i sztuki oraz literatury światowej,
- recepcja Norwida w pokoleniach emigrantów XX i XXI wieku,
- próby odczytania Norwida na tle współczesnych globalnych przeobrażeń.

Konferencja odbyła się w trybie stacjonarnym w Lublinie, wygłoszono podczas niej następujące referaty:

05.11.2021

Prof. dr hab. Ryszard Zajączkowski (KUL Lublin) – *Między Polską i Ameryką. Norwid w optyce Józefa Wittlina*

Dr hab. Włodzimierz Toruń, prof. KUL (KUL Lublin) – *Polska a Europa w myśli Norwida*

Prof. dr hab. Adela Kuik-Kalinowska (AP Kraków) – *„Miasta upadłe”. Londyn i Nowy Jork w twórczości Cypriana Norwida*

Dr Rafał Brasse (UZ Zielona Góra) – *Fenomen i dziedzictwo wyobraźni religijnej Cypriana Norwida. Inspiracje, kontynuacje, ukryte znaczenia w liryce Tadeusza Gajcego*

Mgr Aleksandra Sikorska-Krystek (Uniwersytet we Fryburgu) – *„(...) gest szeroko rozwartej dłoni niepowszedni”. O recepcji portretów Cypriana Norwida autorstwa Pantaleona Szyndlera*

Dr Edyta Chlebowska (KUL Lublin) – *Czyżby Norwid w szlafroku?*

Prof. dr hab. Piotr Chlebowski (KUL Lublin) – *Czy Norwid jest autorem sonetu „Samotność”?*

06.11.2021

Dr hab. Beata Garlej, prof. UKSW (UKSW Warszawa) – *„Epos-Nasza” Cypriana Kamila Norwida – instrukcja konkretyzowania czy „Don Kichot” skonkretyzowany?*

Dr hab. Tomasz Korpysz, prof. UKSW (UKSW Warszawa) – *O tzw. faszzerowanych Norwidianach Juliusza Wiktora Gomulickiego*

Dr Iwona Grodź (UW Warszawa) – *Norwid i film polski*

Mgr Jan Choiński – *Moc w niewiedzy ma swą siłę. Sokratejskie inspiracje Norwida*

Dr hab. Anna Kozłowska, prof. UKSW (UKSW Warszawa) – *W świecie rewersów i cieni. O roli negacji w tekstach Cypriana Norwida*

Dr hab. Karol Samsel, prof. UW (UW Warszawa) – *Komedie Norwida, komedie Eliota. Próba zbliżenia*

Dr Tomasz Żurawlew (UWM Olsztyn) – *„Nerwy” Cypriana Norwida w niemieckojęzycznym przekładzie nieznanego autora... Studium przypadku.*

FESTIWALE

W ramach programów „Literatura”, „Promocja czytelnictwa”, „Partnerstwo dla książki” MKDNIŚ wsparł w 2021 roku szereg wydarzeń literackich, wśród któ-

rych na szczególną uwagę zasługują: *Norwid Festiwal 2021* w Krakowie, *Fortepian Szopena – spotkania z Norwidem* w Sopocie, Festiwal Teologii Politycznej: „Cyprian Norwid Polska/Sztuka/Przyszłość” w Warszawie, *XXI Festiwal Poezji „Ogrody Poetów”* – Cyprian Kamil Norwid – poeta niezwykły w Przemyślu oraz liczne Konkursy i Turnieje Recytatorskie organizowane dla uczniów szkół podstawowych i średnich.

Fortepian Szopena – spotkania z Norwidem, Sopot

Od 11 czerwca do 31 października 2021 w Sopocie odbywały się organizowane przez Towarzystwo Przyjaciół Sopotu *spotkania z Norwidem*, połączone z obchodami rocznicy 120-lecia miasta. W zabytkowym Dworcu Sierakowskich w dniach 11-18 czerwca miała miejsce wystawa prezentująca cylindry i kapelusze inspirowane epoką, w której żył i tworzył Norwid. Pomysłodawczynią, autorką eksponatów i kuratorką wystawy była sopocka malarka i pedagog Roswita Stern. Od 25 czerwca Towarzystwo zapraszało na cykl spotkań literackich połączonych z recitalami fortepianowymi kompozycji Fryderyka Chopina. Podczas tych wydarzeń aktorzy związani z Teatrem Wybrzeże w Gdańsku (m. in.: Jarosław Tyrański i Krzysztof Gordon) prezentowali literackie dzieła Norwida, m.in. *Fortepian Szopena*, *Moja piosenka [I]*, *Moja piosenka [II]*, *Bema pamięci żałobny rapsod*, *Marionetki*, [*Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie*]. W drugiej części każdego spotkania odbywały się recitale fortepianowe. Koncerty i recytacje zaplanowane zostały również na ostatnie piątki miesiąca: 25 czerwca, 30 lipca, 27 sierpnia, 29 października. Wydarzenia przygotowane na piątek 24 września stanowiły kulminacyjny punkt festiwalu. W tym dniu odbyły się: Gala z rozstrzygnięciem Konkursu „Wiersz + Obraz”, wernisaż wystawy Wiersz + Obraz „Fortepian Szopena” oraz koncert finałowy, na który składały się wiersze Norwida w aktorskich interpretacjach i recital fortepianowy laureata konkursu Chopinowskiego Piotra Pawlaka. Słowo o Norwidzie i jego twórczości wygłosił poeta, redaktor naczelny dwumiesięcznika literackiego „Topos” i juror konkursu „Wiersz + Obraz” Krzysztof Kuczkowski. Festiwal odbywał się pod patronatem: Prezydenta Miasta Sopotu, Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, Instytutu Książki, Instytutu Literatury oraz patronatem medialnym: TVP Kultura, TVP Gdańsk, trojmiasto.pl, dwumiesięcznika literackiego „Topos”. Wydarzenie było realizowane przy wsparciu Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu oraz Gminy Miasta Sopotu²⁴.

²⁴ Zob. Redakcja NNCT, „*Fortepian Szopena*” – *spotkania z Norwidem, Sopot 2021*, „Nowy Napis Co Tydzień”, 2021, nr 106, nowynapis.eu/tygodnik/nr-106/arttykul/fortepian-szopena-spotkania-z-norwidem-sopot-2021.

XXI Festiwal Poezji „Ogrody Poetów” – Cyprian Kamil Norwid – poeta niezwykły, Przemysł

Organizowane przez Przemyskie Centrum Kultury i Nauki ZAMEK, kilkudniowe (trwające od 24 do 26 września) święto poezji składało się z sesji poetyckiej, warsztatów literackich, konkursów na esej i wiersz, koncertów i spotkań. Przedsięwzięcie skierowane było do całej społeczności miasta i regionu. Kwintesencją Przemyskiego Festiwalu Poezji była NOC POETÓW, która odbyła się na Zamku Kazimierzowskim. Wiersze Norwida przeczytali przed zgromadzoną publicznością zaproszeni goście: Józef Baran, Artur Dziurman, Jerzy Fąfara, Agnieszka Herman, Dariusz Jakubowski, Tomasz Jastrun, Jerzy Kisielewski, Józef Kurylak, Anna Piwkowska, Elżbieta Szymańska, Jan Tulik, Adam Wiedemann, Michał Zabłocki, Leszek Żądło²⁵.

„Cyprian Norwid Polska/Sztuka/Przyszłość”, Warszawa

Festiwal Teologii Politycznej: *Cyprian Norwid. Polska // Sztuka // Przyszłość* to cykl trzech spotkań poświęconych myśli i twórczości znamienitego poety i twórcy polskiego romantyzmu. Każde ze spotkań składało się z dwóch części: pokazu filmu oraz panelu dyskusyjnego z udziałem wybitnych znawców Cypriana Norwida (literaturoznawców, historyków sztuki, filozofów, historyków idei i ludzi kultury). Debatę urozmaicała lektura twórczości Cypriana Norwida w wykonaniu znanych aktorów filmowych i teatralnych: Dariusza Jakubowskiego, Mai Komorowskiej i Andrzeja Ferencza. Debaty wraz z pokazami filmów odbywały się w terminach: 7, 12 i 17 października 2021 w budynku Filtoteki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego w Warszawie. Wszystkie spotkania transmitowane były również online na kanale YouTube i stronie internetowej Teologii Politycznej²⁶.

Norwid Festiwal 2021, Kraków

Ośrodek Kultury im. C. K. Norwida w Krakowie uczcił pamięć swojego patrona podczas Norwid Festiwal 2021, który odbył się w dniach 26-28 listopada 2021 pod hasłem „Dopokąd idę!...” dzięki dofinansowaniu pochodzącemu z Funduszu Promocji Kultury, a także wsparciu Miasta Krakowa. W programie zaplanowano koncert „Norwid muzycznie!” Mateusza Kluzy z zespołem, recytację wierszy Norwida w interpretacji Edwarda Linde-Lubaszenki, panele dyskusyjne („Norwid + teatr”, „Norwid + literatura”, „Norwid + muzyka” prowadzone kolejno przez prof. K. Samsela, Sz. Kloskę i P. Metza), inspirowane poezją Norwida warsztaty

²⁵ Zob. przemysl.pl/62270/xxi-festiwal-poezji-ogrody-poetow.html.

²⁶ Zob. teologiapolityczna.pl/v-festiwal-teologii-politycznej-cyprian-norwid-polska-sztuka-przyszlosc.

kreatywnego pisania „Loesje” prowadzone przez Wandę Grudzień, grę terenową, spacer po Krakowie śladami Norwida oraz galę festiwalową z finałem rezydencji artystycznych²⁷ i wręczeniem Nagrody Norwidowskiej. Wszystkie wydarzenia odbyły się stacjonarnie, część z nich była także transmitowana online i tłumaczona na Polski Język Migowy²⁸.

KONKURSY RECYTATORSKIE

Mińsk: Związek Polaków na Białorusi i Instytut Polski w Mińsku zaprosiły uczniów polskich szkół społecznych oraz tych, które działają w systemie edukacji państwowej Białorusi, do wzięcia udziału w Konkursie Recytatorskim pt. „Cyprian Kamil Norwid – prekursor i patron nowoczesnej liryki polskiej”. Finał konkursu odbył się 5 czerwca 2021 roku w Mińsku.

Koszalin: 14 października 2021 w koszalińskim Teatrze Propozycji „Dialog” odbył się Turniej Recytatorski im. Cypriana Kamila Norwida.

Warszawa, Opinogóra: W Muzeum Romantyzmu w Opinogórze w dniu 29 października 2021 roku miał miejsce wielki finał Konkursu Recytatorskiego Poezji C. K. Norwida, organizowanego przez Muzeum Niepodległości w Warszawie.

Wyszków: XIX Konkurs Recytatorski Twórczości Cypriana Kamila Norwida odbył się 25 listopada 2021 w bibliotece szkolnej I Liceum Ogólnokształcącego w Wyszkowie.

AUDYCJE RADIOWE

Serwis specjalny Polskiego Radia

Patronowi roku 2021 poświęcony został serwis specjalny Polskiego Radia. Zebrano w nim m.in. nagrania utworów poety zaśpiewanych przez Czesława Niemena, Mirosława Czyżykiewicza, Wandę Warską, Stanisława Sojkę czy Natalię Sikorę oraz filmy, w których wiersze artysty interpretują m.in. Danuta Stenka, Adam Ferency, Adam Mastalerz i Grzegorz Damiński. W serwisie znajdziemy też mniej znane fakty z życia artysty, ciekawostki, a także rysunki, grafiki i szkice pochodzące ze zbiorów Biblioteki Narodowej²⁹.

²⁷ Natalia Komorowska, „Eko-obrazy Krakowa” oraz Małgorzata Haduch, „Przemierzając, podążając”.

²⁸ Zob. proanima.pl/wydarzenia/norwid-festiwal-2021-krakow/ Tam do pobrania pełny program i katalog festiwalu.

²⁹ Serwis specjalny Polskiego Radia dostępny jest pod adresem norwid.polskieradio.pl/.

Kto zapomniał o poecie? Cyprian Kamil Norwid. Audycja w „Trójce literackiej” Polskiego Radia

O Norwidzie uważanym za poetę trudnego mówiła w audycji „Trójki literackiej” prof. Bernadetta Kuczera-Chachulska z Instytutu Badań Literackich PAN. W rozmowie udział wzięli również prof. Grażyna Halkiewicz-Sojak (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) oraz prof. Mikołaj Sokołowski (dyrektor Instytutu Badań Literackich PAN). Audycja została wyemitowana 21 lutego 2021 roku³⁰.

Prof. Ewa Hoffmann-Piotrowska i dr Stanisław Falkowski o Norwidzie jako poecie miasta w „Strefie literatury”

Gośćmi Anny Lisieckiej byli prof. Ewa Hoffmann-Piotrowska i dr Stanisław Falkowski. Jak podkreśliła w audycji prof. Ewa Hoffmann-Piotrowska, przyzwyczajaliśmy się do myślenia o romantykach, którzy uwielbiają szlacheckie dworki na wsi i “miasto uważają za wymysł szatana” – jak mawiał o Paryżu Słowacki. “Paryża również bardzo nie lubił Mickiewicz, opisywał przecie przerażający stukot kopyt po paryskim bruku. I chyba jedynym romantykiem, zachwyconym miastem, był Chopin, którego dzieciństwo – tak jak u Norwida – zogniskowane było wokół Warszawy”. Audycja została wyemitowana 21 maja 2021³¹.

Prapremiera opery *Wanda* w Programie 2 Polskiego Radia

10 września 2021 odbyła się premiera opery *Wanda* Joanny Wnuk-Nazarowej do słów C. K. Norwida przygotowana przez Polskie Wydawnictwo Muzyczne wspólnie z Operą Krakowską, Zamkiem Królewskim na Wawelu oraz Programem 2 Polskiego Radia. Transmisja światowego prawykonania opery *Wanda* miała miejsce w Programie 2 Polskiego Radia 10 września 2021 roku o godz. 20.30, także w formie wideo³².

***Vademecum* Norwidowskie, PolskieRadio24.pl**

Cykl audycji emitowanych przez PolskieRadio24.pl w każdą sobotę od 10.07.2021 do 30.10.2021 dotyczył życia i szeroko pojętej twórczości Norwi-

³⁰ Audycji, wyemitowanej 21 lutego 2021 roku, możemy wysłuchać na stronie “Trójki literackiej”.

³¹ Audycji, wyemitowanej 21 maja 2021, można wysłuchać na stronie internetowej: www.polskieradio.pl/8/2382/Artykul/2737906,Norwid-a-cywilizacja.

³² Zob. www.polskieradio.pl/8/6546/Artykul/2802433,Prapremiera-opery-Wanda-Joanny-WnukNazarowej. Więcej o operze *Wanda* w punkcie dotyczącym przedstawień teatralnych i koncertów Norwidowskich.

da. Rozmowy z badaczami literackiej i plastycznej spuścizny artysty prowadził Krzysztof Wołodźko. Zostały one ujęte pod następującymi hasłami:³³

17.07.2021: *Dr hab. Samsel o twórczości literackiej Norwida: dostarcza jedną z najmocniejszych estetyk i etyk literackich,*

24.07.2021: *Twórczość Cypriana Kamila Norwida. Józef Fert: nie można jej dosłownie tłumaczyć,*

31.07.2021: *Cyprian Kamil Norwid a katolicyzm. Józef Fert: szukał na drodze zgody z Kościołem, ortodoksyj,*

07.08.2021: *Prof. Wojciech Kudyba: Zachód był ojczyzną Norwida,*

14.08.2021: *Twórczość plastyczna Norwida. Edyta Chlebowska: została zebrana w pierwszym tego typu albumie,*

21.08.2021: *Norwid a kultura masowa. Samsel: trudno przekonać do zjawiska „Cyprian Norwid - marka”,*

28.08.2021: *„Studia rzeźbiarskie były pretekstem”. Historyk sztuki o pobycie Cypriana Kamila Norwida we Włoszech, dr Edyta Chlebowska,*

04.09.2021: *„Albumy i notatniki to obszar najmniej rozpoznany badawczo”. Prof. Piotr Chlebowski o twórczości Norwida,*

11.09.2021: *Twórczość Norwida we współczesnej muzyce. Prof. Piotr Chlebowski: „Bema pamięci żałobny rapsod” to potężny utwór,*

18.09.2021: *Pantaleon Szyndler. Malarz, który pomógł przenieść pamięć o Norwidzie w XX wiek, dr Aleksandra Sikorska-Krystek,*

23.09.2021, *Prof. Nowicka o Norwidzie: bliska była mu idea przekraczania granic,*

02.10.2021, *„Jest bardzo osobisty”. Aleksandra Sikorska-Krystek o stosunku Cypriana Kamila Norwida do renesansu,*

09.10.2021, *„Jest bardzo osobisty”. Aleksandra Sikorska-Krystek o stosunku Cypriana Kamila Norwida do renesansu,*

16.10.2021, *Norwida myślenie o Rosji. Prof. Elżbieta Nowicka: miał świadomość, że zbrojne powstania są przeciwnie skuteczne,*

23.10.2021, *Karol Samsel: Gomułcki to nie tylko edytor, ale przede wszystkim interpretator Norwida,*

30.10.2021, *Elżbieta Lijewska: kiedy Norwid przybył do Domu św. Kazimierza, był to trudny dla niego moment w życiu.*

³³Wszystkich audycji można odsłuchać pod adresem: polskieradio24.pl/130/9360/Strona/1
polskieradio24.pl/130/9360/Strona/2.

Audycje o filmie *Vade-mecum* braci Quay

Informacje o filmie były rozpowszechniane przez polskie stacje radiowe³⁴. W trwającej 30 minut audycji polskiego radia dwójka: „Norwid według braci Quay, *Vade-mecum*”, wyemitowanej 13.04.2021, ostatnie 10 minut poświęcono wykorzystanym w filmie tłumaczeniom utworów Norwida na język angielski i metodzie *kateny*, według której powstały.

AUDYCJE TELEWIZYJNE

12 września 2021 w cyklu „Słowobranie” warszawskiego oddziału TVP pokazano rozmowę Magdaleny Woźniewskiej-Działak, Adama Cedry i Marka Zająca o Norwidzie i poświęconych mu publikacjach³⁵. W programie Justyny Melanowskiej „Do dzieła” wyemitowano rozmowę o Norwidzie z Adamem Cedrą³⁶. Jej tematem była poezja Norwida, poszukiwanie nowych form literackich, a także aktywne zaangażowanie poety w życie społeczne i polityczne XIX wieku. W audycji rozmawiano o najnowszych publikacjach przedstawiających artystyczny dorobek Norwida, takich jak m.in.: „Wierny – portret”, „Nie nasze są pieśni nasze”, „Norwid – Interpretacje” oraz „Księża Norwidowa. Życie, poezja, rysunki”.

KONCERTY I PRZEDSTAWIENIA

Recital *Białe Kwiaty i Czarne, Londyn, online*

Recital odbył się 11.04.2021 podczas międzynarodowej konferencji *Cyprian Norwid wczoraj i dziś w dwusetlecie urodzin poety*. Został również pokazany publicznie 15 kwietnia w ramach programu POSK Online. Opiekę artystyczną nad przedstawieniem sprawowała Helena Kaut-Howson, za scenariusz i reżyserię była odpowiedzialna Zofia Walkiewicz. W programie wykorzystano następujące utwory Cypriana Norwida: *Za kulisami* (fragm.), *Marzenie* (fragm.), *Pożegnanie* (fragm.), *Moja piosnka* (fragm.), *Daj mi wstążkę błękitną*, *W Weronie*, *Larwa*, *Do obywatela Johna Brown*, *Siła ich*, *Białe kwiaty* (fragm.), *Coś ty Atenom zrobił Sokratesie*, *Fortepian Szopena*, *Promethidion* (fragm.), *Moja ojczyzna*, *Tyrtej* (fragm.) (50 min.).

³⁴ Trójka: www.polskieradio.pl/9/9006/Artykul/2713954,Swiat-odkryje-Cypriana-Kamila-Norwida-Niezwykly-film oraz Dwójka: <https://www.polskieradio.pl/8/3664/Artykul/2713918,Norwid-wedlug-Braci-Quay-Film-powstal-z-mysla-o-zagranicznym-odbiorcy>

³⁵ Zob. warszawa.tvp.pl/55828467/odcinek-136-dr-magdalena-wozniewskadzialak-dr-adam-cedro-marek-zajac.

³⁶ Zob. vod.tvp.pl/programy,88/do-dziela-odcinki,284707/odcinek-22,S01E22,309329.

Prapremiera opery *Wanda* Joanny Wnuk-Nazarowej, Wawel

Dedykowana pamięci Jadwigi Haliny Gallowej *Wanda* to blisko 70-minutowe dzieło muzyczne stworzone z myślą o wykonaniach wieloobsadowych na głosy solowe (Wanda – mezzosopran, Rydygier/Skald – tenor, Grodny – bas, Panna – sopran), chór mieszany, chór dziecięcy, balet oraz orkiestrę symfoniczną. Jej prapremiera odbyła się 10 września, z powtórzeniem spektaklu 11 września na Dziedzińcu Arkadowym Zamku Królewskiego na Wawelu. Nowa opera Joanny Wnuk-Nazarowej jest próbą dokonania niezwyklej syntezy elementów legend pradziejów miasta Krakowa, twórczości Norwida i kulturowych kontekstów epoki romantyzmu i – wreszcie – współczesnej kompozycji muzycznej, w której rolę wiodącą odgrywają wyraźnie wyczuwalne rytmy polskich tańców narodowych współgrających z prasłowiańskim zaśpiewem chóralnym. *Wanda* nie stanowi jednak wyłącznie muzycznej ilustracji historii opowiedzianej w tekście wieszca. Kompozytorka spogląda na jego tekst jak na przejaw kulturowego ducha czasu, w którym powstało. Odczytuje norwidowskie wartości we współczesnym kontekście, skłaniając do wielopłaszczyznowych refleksji. Patronat honorowy nad spektaklem objął Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu prof. dr hab. Piotr Gliński.

W Weronie, Opinogóra

W Muzeum Romantyzmu w Opinogórze Górnej 12 września 2021 roku odbył się koncert poświęcony pamięci Cypriana Kamila Norwida w wykonaniu młodych muzyków, którzy „z wielką pasją i zapałem zaprezentowali wiersze Cypriana Norwida w nowej, świeżej i nietuzinkowej odsłonie”³⁷.

„*Gorzki to chleb jest Polskość*”, Trzcianka

21 lipca 2021 Biblioteka Publiczna i Centrum Kultury im. K. Iłakowiczówny w Trzciance wraz ze Stowarzyszeniem Miłośników Muzyki Organowej i Kameralnej “Saueranium” zorganizowali koncert poświęcony pamięci Cypriana Kamila Norwida “Gorzki to chleb jest Polskość”. Wystąpili: Jarosław Bręk – bas-baryton, Celina Kotz – skrzypce, Piotr Szychowski – fortepian.

Premiera płyty CD NORWID 2021 Mateusza Kluzy, Kraków

Premiera całej płyty CD NORWID 2021 odbyła się 26 listopada 2021 podczas koncertu Mateusza Kluzy na Festiwalu Norwidowskim organizowanym przez Ośrodek Kultury im. C.K. Norwida w Krakowie. Płyta CD NORWID 2021

³⁷ ciech24.pl/koncert-w-weronie-z-okazji-200-rocznicy-urodzin-cypriana-kamila-norwida-12-09-2021/.

to zbiór utworów muzycznych z autorską muzyką Mateusza Kluzy napisaną do słów Cypriana Norwida (m.in. *Pielgrzym, Z greckiego, Klątwy, Niksy, Nim znów ucieknę, Pomiędzy świtem, Moja piosnka II*). Celem tej realizacji jest nowoczesna aranżacja utworów poetyckich i przełożenie ich na język muzyczny, a także promocja wartości norwidowskich oraz jej literackich walorów jako forma upamiętnienia 200. rocznicy narodzin poety. Publikacja płyty skierowana jest głównie do młodego pokolenia. Do realizacji nagrania płyty zostali zaproszeni znakomici muzycy sesyjni (Bartosz Dworak, Szymon Madej, Anna Madej, Paweł Wszolek, Adrian Górka, Mateusz Dudek). Singlem promującym publikację jest utwór *Pielgrzym*, którego premiera odbyła się 24 września 2021.

Norwid w Polskim, warszawski Teatr Polski im. Arnolda Szyfmana:

Począwszy od 3 października do 5 grudnia 2021 w Teatrze Polskim im. Arnolda Szyfmana można było obejrzeć przedstawienie *Słowo jest ogień* przygotowane przez Janusza Majcherka (scenografia) oraz Szymona Kuśmidera (reżyseria) oraz, w ramach Salonu poezji, wysłuchać aktorów czytających kolejno: wiersze Norwida z cyklu *Vade-mecum, Noc tysięczną drugą* oraz listy poety. Norwidowym tekstom towarzyszyła oprawa muzyczna, kolejne przedstawienia miały premiery w następujące dni:

- *Słowo jest ogień*, 23, 24 września 2021;
- Salon poezji: *Noc tysięczną drugą*, 3 października 2021;
- Salon poezji: *Vade-mecum*, 14 listopada 2021;
- Salon poezji: Listy Norwida, 5 grudnia 2021.

Norwid. Ostry dyżur poetycki, Teatr Narodowy, Warszawa

19 września 2021 w specjalnym wydaniu Ostrego dyżuru poetyckiego, przygotowanym na dwusetlecie urodzin Cypriana Kamila Norwida aktorzy Teatru Narodowego recytowali jego utwory – od tych najbardziej rozpoznawalnych, takich jak wiersze: *Moja ojczyzna, W Weronie, Moja piosnka II*, do mniej znanych, wśród których znalazły się fragmenty z dramatu *Aktor*, poematu *Quidam* i wygłoszonego w Paryżu w 1869 roku odczytu *Rzecz o wolności słowa*. Gośćmi specjalnymi *Ostrego dyżuru* byli Maria Pomianowska oraz Wojciech Malajkat.

„Teatr bez teatru”, Teatr im. Stefana Żeromskiego, Kielce

24 września Teatr im. Stefana Żeromskiego w Kielcach zorganizował wydarzenie „Teatr bez teatru”. Było to, jak zapowiedzieli organizatorzy, czytanie wybranego dramatu Cypriana Kamila Norwida z okresu, który rozpoczyna dramat *Aktor*. To czas po powrocie z Ameryki, kiedy twórczość poety wchodzi w nową fazę, którą określa się często mianem „teatru bez teatru” w nawiązaniu do braku

w niej dramatycznych zdarzeń i ostatecznych rozstrzygnięć. „Charakteryzuje ją za to świadomość czasów, w których żyje autor. Wspomniane hasło nasuwa skojarzenie z naszą pandemiczną rzeczywistością, w której teatr bez widza na widowni przenosi się do Internetu” – zauważają organizatorzy wydarzenia³⁸.

Od-czytywanie Norwida, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego, Warszawa

Wydarzenia organizowane przez Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego z okazji Roku Norwidowskiego to cykl spotkań z czytaniem performatywnymi tekstów dramatycznych poety. Organizatorzy projektem *Od-czytywanie Norwida. Dramaty* chcieli przedstawić autora i jego myślenie o teatrze w kontekście innych, ważnych wydarzeń historycznych oraz zjawisk w sztuce i kulturze XIX i XX wieku. Pokazali, że pomimo swojej niewątpliwej osobności twórczość Norwida stanowi fenomen znakomicie wpisujący się w osiągnięcia teatru i dramatu europejskiego swojego czasu, a jednocześnie w niektórych przypadkach zdaje się nawet niektóre z nich wyprzedzać (oryginalna koncepcja teatru poetyckiego, teoria białej tragedii, wysokiej komedii). Na nowo od-czytując dramaty Norwida uwypuklili ich wyjątkowość i wskazali na należne miejsce Norwida w dziejach literatury i teatru, nie tylko w Polsce. Harmonogram od-czytań obejmował:

31 sierpnia 2021 – *Miłość-czysta u kąpieli morskich*

25 września 2021 – *Promethidion*

22 października 2021 – *Noc tysięczna druga*

25 listopada 2021 – *Pierścień Wielkiej-Damy*

16 grudnia 2021 – *Za kulisami*.

Każde z czytań cyklu było poprzedzone trzyosobowym panelem profesorskim mającym za zadanie przybliżyć w przystępny sposób treść dramatu, jego prekursorstwo oraz dzieje jego inscenizacji w teatrze polskim i zagranicznym.

OTWARCIE MUZEUM CYPRIANA KAMIŁA NORWIDA W DĘBINKACH,
24 WRZEŚNIA 2021

Muzeum Cypriana Kamiła Norwida w Dębinkach powołała do funkcjonowania Rada Powiatu w Wyszku i Rada Gminy Zabrodzie na mocy uchwały z 25 sierpnia 2021 roku. Współtwórcą instytucji jest także Fundacja Museion Norwid, która od wielu lat starała się o stworzenie miejsca poświęconego poecie. Muzeum rozpoczęło swoją działalność 15 września 2021 roku. W czasie obchodów dwusetnej rocznicy urodzin Cypriana Norwida 24 września 2021, w czasie obchodów

³⁸ Zob. dzieje.pl/kultura-i-sztuka/trwa-rok-norwidowski-kulminacja-pod-koniec-wrzesnia.

dwusetnej rocznicy urodzin Cypriana Norwida, w nowo powstałym muzeum podpisano list intencyjny dotyczący współpracy przy prowadzeniu placówki. Podpisy złożyli: wiceprezes Rady Ministrów, Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu prof. Piotr Gliński, Starosta Powiatu Wyszковского Jerzy Żukowski, Wójt Gminy Zabrodzie Krzysztof Jezierski, Wicestarosta Powiatu Wyszковского Leszek Marszał oraz Prezes fundacji Museion Norwid Jacenty Matysiak. W tej wyjątkowej chwili uczestniczyli ci, którzy przez lata zabiegali o powstanie w Dębinkach Muzeum Norwida: samorządowcy, norwidolodzy, przedstawiciele Fundacji Museion Norwid, a także parlamentarzyści – wicemarszałek Senatu Maria Koc, posłowie Teresa Wargocka i Maciej Górski, wojewoda mazowiecki Konstanty Radziwiłł, radni Sejmiku Województwa Mazowieckiego oraz samorządowcy z powiatów współtworzących obchody Roku Norwidowskiego z: powiatu wołomińskiego, powiatu węgrowskiego, powiatu wyszkowskiego.

Nie bez powodu *Muzeum Norwida* utworzono w Dębinkach. Pałac ma bogatą, kilkusetletnią historię, związaną m.in. z postacią XIX-wiecznego poety: to właśnie w Dębinkach po śmierci rodziców wychowywał się młody artysta. Okazały dwór należał do Ksawerego Dybowskiego, drugiego męża babki Norwida, który w 1835 roku stał się prawnym opiekunem rodzeństwa Norwidów. Cyprian wielokrotnie wracał do Dębinek z Warszawy, gdy był już uczniem, a także wspominał i rysował pałac, przebywając na emigracji.

Obecnie w budynku prowadzone są prace renowacyjne. Pałac zostanie także dostosowany do potrzeb muzealnych, jednak już obywają się w nim wydarzenia artystyczne i kulturalne (m.in. cykl koncertów muzyczno-poetyckich, obchody urodzin poety, kolejne odsłony programu „Owszem Mazowsze”, obchody Święta Niepodległości)³⁹.

Od chwili podpisania listu intencyjnego trwały intensywne prace w celu uzgodnienia treści umowy, projektu statutu, szczegółów dotyczących finansowania działalności muzeum, które zostały zwieńczone umową podpisaną 1 lutego 2022 roku. Od tego dnia *Muzeum Cypriana Norwida w Dębinkach* jest współprowadzone przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W siedzibie Ministerstwa została uroczystie podpisana umowa o wspólnym prowadzeniu *Muzeum C. Norwida w Dębinkach* przez Skarb Państwa, reprezentowany przez Wicepremiera, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Piotra Glińskiego oraz przez Powiat Wyszkowski, Gminę Zabrodzie i Fundację Museion Norwid.

Zgodnie z umową budżet *Muzeum* w 2022 roku wyniesie prawie 1,3 mln zł, w tym wkład MKiDN to prawie 1,2 mln zł. Od 2023 roku z budżetu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zostanie przeznaczona kwota 1,3 mln

³⁹ Więcej na muzeumnorwida.com/aktualnosci/.

zł, zaś z budżetu powiatu wyszkowskiego, gminy Zabrodzie oraz Fundacji Museion Norwid – po 30 tys. zł.

Umowę o współprowadzeniu *Muzeum Norwida w Dębinkach* zawarto na 20 lat. Dokument sygnowali oprócz Wicepremiera Piotra Glińskiego, przedstawiciele pozostałych podmiotów współprowadzących: w imieniu powiatu wyszkowskiego Starosta Jerzy Żukowski wraz z wicestarostą Leszkiem Marszałem, w imieniu gminy Zabrodzie Wójt Krzysztof Jezierski, ze strony Fundacji Museion Norwid Prezes Justyna Kurek-Matysiak.

Stworzenie *Muzeum Norwida w Dębinkach* ma doniosłe znaczenie dla ugruntowania miejsca artysty w zbiorowej pamięci oraz upowszechniania jego postaci i twórczych dokonań. W kultywowaniu powszechnego uznania dla jakiejś wybitnej osobowości, według badań kulturoznawców i socjologów, szczególną wagę odgrywa tak zwana „materialność przeszłości”⁴⁰, która opiera się na bezpośrednich wrażeniach fizycznych:

zupełnie odmiennych doświadczeń od lektury poezji Norwida dostarcza obecność w domu, w którym poeta przyszedł na świat. Pamięć zbiorowa wydaje się zdecydowanie odpierać ataki masowej kultury wirtualnej i buduje swą siłę na bezpośrednim kontakcie ludzi między sobą oraz na materialności doświadczeń, choć oczywiście wspartych na bogatym zapleczu dziedzictwa niematerialnego, takich jak wspólny system wartości czy reguły zachowań, które jednak przecież nie byłyby możliwe bez bezpośredniego kontaktu członków danej społeczności⁴¹.

Utworzenie *Muzeum Norwida w Dębinkach* oraz wszelkie inne działania promujące twórczość poety w Roku Norwidowskim pozwalają stwierdzić, iż zarządzanie pamięcią⁴² o tym artyście było bardzo sprawne. Co ważne, łączyło ono dwa różne bieguny pamięci zbiorowej: tą oficjalną (instytucjonalną) i tą nieoficjalną (społeczną)⁴³. Pierwsza z nich jest sterowana centralnie, drugą można nazwać „żywą pamięć-

⁴⁰ A. SZPOCIŃSKI, *Autentyczność przeszłości jako problem kultury współczesnej*, w: *Wobec przeszłości. Pamięć przeszłości jako element kultury współczesnej*, red. A. Szpociński, Warszawa 2005, s. 298-299.

⁴¹ A. KĘDZIORA, *Zarządzanie pamięcią o Cyprianie Kamiliu Norwidzie (1821–1883) w kontekście 200. rocznicy urodzin artysty*, „Zarządzanie w Kulturze” 2016, 17, z. 4, s. 335.

⁴² Zarządzanie pamięcią to: „świadome kształtowanie oraz wzmocnienie świadomości o życiu i dokonaniach jednostki ważnej z punktu widzenia tożsamości określonej zbiorowości; ważnej, ponieważ umożliwiającej nawiązywanie i utrzymywanie więzi wewnątrz danej grupy społecznej, kształtującej wzorce pozytywnych zachowań, promującej wartości jednoczące grupę, budującej jej wyjątkowość oraz siłę” (tamże, s. 329)

⁴³ O podziale na pamięć oficjalną i nieoficjalną pisze B. SZACKA, *Pamięć zbiorowa*, w: *Wobec przeszłości. Pamięć przeszłości jako element kultury współczesnej*, red. A. Szpociński, Warszawa 2005, s. 23.

cią”⁴⁴, wynikającą ze spontanicznych inicjatyw społecznych. Wydaje się, że obchody Roku Norwidowskiego przebiegały dwutorowo: z jednej strony były częścią oficjalnej polityki historycznej i kulturalnej (o czym świadczą patronaty i finansowanie wydarzeń m.in. przez MKDNIŚ, Instytut Książki, Instytut Literatury Polskiej, POLONIKĘ, itp.), z drugiej wpływały z inicjatyw organizacji pozarządowych, samorządowych czy grup niezrzeszonych (m.in. Przemyskiego Centrum Kultury i Nauki ZAMEK, Zespołu Teatralnego „Zygzak”, Stowarzyszenia „Kastor- Inicjatywa dla Rozwoju”, Bibliotek Publicznych, lokalnych Ośrodków Kultury, itd.).

Stało się tak, ponieważ swoim życiem i twórczością Norwid reprezentuje respektowany przez polską kulturę system wartości oraz „jest podatny na przekształcenia interpretacyjne” – tj. można dzięki jego postawie i poglądom interpretować współczesność⁴⁵. Jak wyjaśnia Alicja Kędzióra „społeczność pamięta jedynie o tych faktach i postaciach z przeszłości”, które „mają w sobie moc wyjaśniania teraźniejszości”⁴⁶. To samo zauważa Hanna Mielicka-Pawłowska, według której „znamienne jest to, iż wydarzenia, które nie służą interpretowaniu teraźniejszości, są niegodne pamięci i nie wchodzą w zakres doświadczenia zapośredniczonego”⁴⁷.

Badania socjologiczne wskazują również, że wszelkie rocznicowe obchody, pociągające za sobą konkretne działania kulturowe i oświatowe, przynoszą miarodajny wzrost zainteresowania danym artystą⁴⁸. Czas pokaże, czy prawidłowość ta sprawdzi się w przypadku Roku Norwidowskiego, a sprawdziła się przecież, kiedy świętowano w 1983 roku setną rocznicę śmierci poety⁴⁹, a nawet w roku 2006, w którym na mniejszą skalę obchodzono 185 urodziny Norwida⁵⁰. Czas pokaże również, czy fascynacja twórcą jeszcze bardziej zakorzeni się i rozwinie w najnowszej literaturze – tak jak zainspirowała na przykład wydanie dziewiętego nu-

⁴⁴ Termin Niny Assorodobraj, zob. też, *Żywa pamięć. Świadomość historyczna: symptomy i propozycje badawcze*, „Studia Socjologiczne” 1963, nr 2/9.

⁴⁵ Zob. A. SZPOCIŃSKI (*Pamięć przeszłości jako element kultury współczesnej*, w: *Wobec przeszłości. Pamięć przeszłości jako element kultury współczesnej*, red. A. Szpociński, Warszawa 2005) i A. KĘDZIÓRA, s. 331.

⁴⁶ A. KĘDZIÓRA, s. 331.

⁴⁷ H. MIELICKA-PAWŁOWSKA, *Przeszłość jako projekcja rzeczywistości współczesnej*, w: *Pamięć jako kategoria rzeczywistości społecznej*, red. J. Styka, M. Dziekanowska, Lublin 2012, s. 14.

⁴⁸ Zob. A. KĘDZIÓRA, s. 333-335 i 340. Tam podana bibliografia dotycząca tego zagadnienia.

⁴⁹ Obchody setnej rocznicy śmierci Norwida zostały szczegółowo opisane w: „Studia Norwidiana” 1984, nr 2, s. 106-133; B. MAZUR, G. GÖMÖRI, *Cyprian Norwid. Poet-Thinker-Craftsman*, London 1988.

⁵⁰ Zob. A. KĘDZIÓRA, s. 340.

meru magazynu lubelskiej grupy poetyckiej „Malkontenty” zatytułowanego „Kamil”⁵¹, albo stworzenie przez dwóch brytyjskich poetów wierszy nawiązujących do Norwidowych utworów⁵².

BIBLIOGRAFIA

- ASSORODOBRAJ N., *Żywa pamięć. Świadomość historyczna: symptomy i propozycje badawcze*, „Studia Socjologiczne”, 1963, nr 2/9, s. 5-45.
- BOOKER M., *To Poet Cyprian Kamil Norwid*, „Modern Poetry in Translation” 2021, nr 2, s. 25.
- BRAJERSKA-MAZUR A., *Ekwiwalencja i akceptowalność anglojęzycznych tłumaczeń utworów Norwida*, „Studia Norwidiana” 40: 2022, s. 99-116.
- HOLLOWAY-SMITH W., *Rabbits*, „Modern Poetry in Translation” 2021, nr 2, s. 27.
- KĘDZIORA A., *Zarządzanie pamięcią o Cyprianie Kamile Norwidzie (1821–1883) w kontekście 200. rocznicy urodzin artysty*, „Zarządzanie w Kulturze” 2016, 17, z. 4, s. 327-342.
- „Magazyn Malkontenty” 2021, nr 9: *Kamil*.
- MAZUR B., GÖMÖRI G., *Cyprian Norwid. Poet-Thinker-Craftsman*, London 1988.
- MIELICKA-PAWŁOWSKA H., *Przeszłość jako projekcja rzeczywistości współczesnej*, w: *Pamięć jako kategoria rzeczywistości społecznej*, red. J. Styka, M. Dziekanowska, Lublin 2012, s. 6-25.
- NORWID C.K., *Dramatic Works*, tłum. Charles S. Kraszewski, Londyn 2021.
- NORWID C.K., *Poems*, tłum. D. Borchardt we współpracy z A. Brajerską-Mazur, New York 2011.
- Rok Norwidowski*, oprac. M. Buś, H. Gradkowski, J. Winiarski i in., „Studia Norwidiana” 2: 1984, s. 106-133.
- SZACKA B., *Pamięć zbiorowa*, w: *Wobec przeszłości. Pamięć przeszłości jako element kultury współczesnej*, red. A. Szpociński, Warszawa 2005, s. 13-27.
- SZPOCIŃSKI A., *Autentyczność przeszłości jako problem kultury współczesnej*, w: *Wobec przeszłości. Pamięć przeszłości jako element kultury współczesnej*, red. A. Szpociński, Warszawa 2005, s. 292-303.

⁵¹ „Magazyn Malkontenty” 2021, nr 9: *Kamil*. O tym numerze pisma, grupie „Malkontentczyków” i ich wierszach zainspirowanych Norwidem obszernie piszę w: „*Wędrowny niedowieszcz*” – *Norwid w twórczości współczesnych poetów polskich i angielskich (nie tylko) w rocznicę swoich 200 urodzin*, w: *Tradycja romantyczna dzisiaj*, Kraków: Biblioteka Pana Cogito, 2023 (w druku).

⁵² M. BOOKER, *To Poet Cyprian Kamil Norwid*, „Modern Poetry in Translation” 2021, nr 2, s. 25; W. HOLLOWAY-SMITH, *Rabbits*, „Modern Poetry in Translation” 2021, nr 2, s. 27. Booker i Holloway-Smith nawiązują do wierszy *Do obywatela Johna Brown* oraz *Larwa* w tłumaczeniu Danuty Borchardt i Agaty Brajerskiej-Mazur (C. NORWID, *Poems*, New York 2011). Wiersze brytyjskich poetów opisuję w: *Ekwiwalencja i akceptowalność anglojęzycznych tłumaczeń utworów Norwida*, „Studia Norwidiana” 40: 2022, s. 110-111 oraz w: „*Wędrowny niedowieszcz*”.

ROK NORWIDOWSKI

Streszczenie

Artykuł przedstawia obszerną listę licznych wydarzeń kulturalnych i naukowych, które uświetniły obchody Roku Norwidowskiego, uzupełnioną o ich krótkie omówienie. W podsumowaniu zostaje podjęta próba oceny znaczenia tych wydarzeń dla ugruntowania miejsca artysty w zbiorowej pamięci oraz upowszechniania jego postaci i twórczych dokonań.

Słowa kluczowe: Rok Norwidowski; pamięć zbiorowa; Norwid.

THE YEAR OF NORWID

Summary

The article comprises a list and a brief description of numerous academic and cultural events organized to commemorate the bicentenary of Cyprian Norwid's death. The significance of those events is assessed as far as their role in establishing the poet's place in collective memory is concerned.

Key words: The Year of Norwid; collective memory; Norwid.

AGATA BRAJERSKA-MAZUR – doktor hab., prof. UMCS, Katedra Lingwistyki Stosowanej, Wydział Filologiczny UMCS, plac im. Marii Curie-Skłodowskiej 5, 20-031, Lublin; e-mail: agata.brajerska-mazur@mail.umcs.pl.